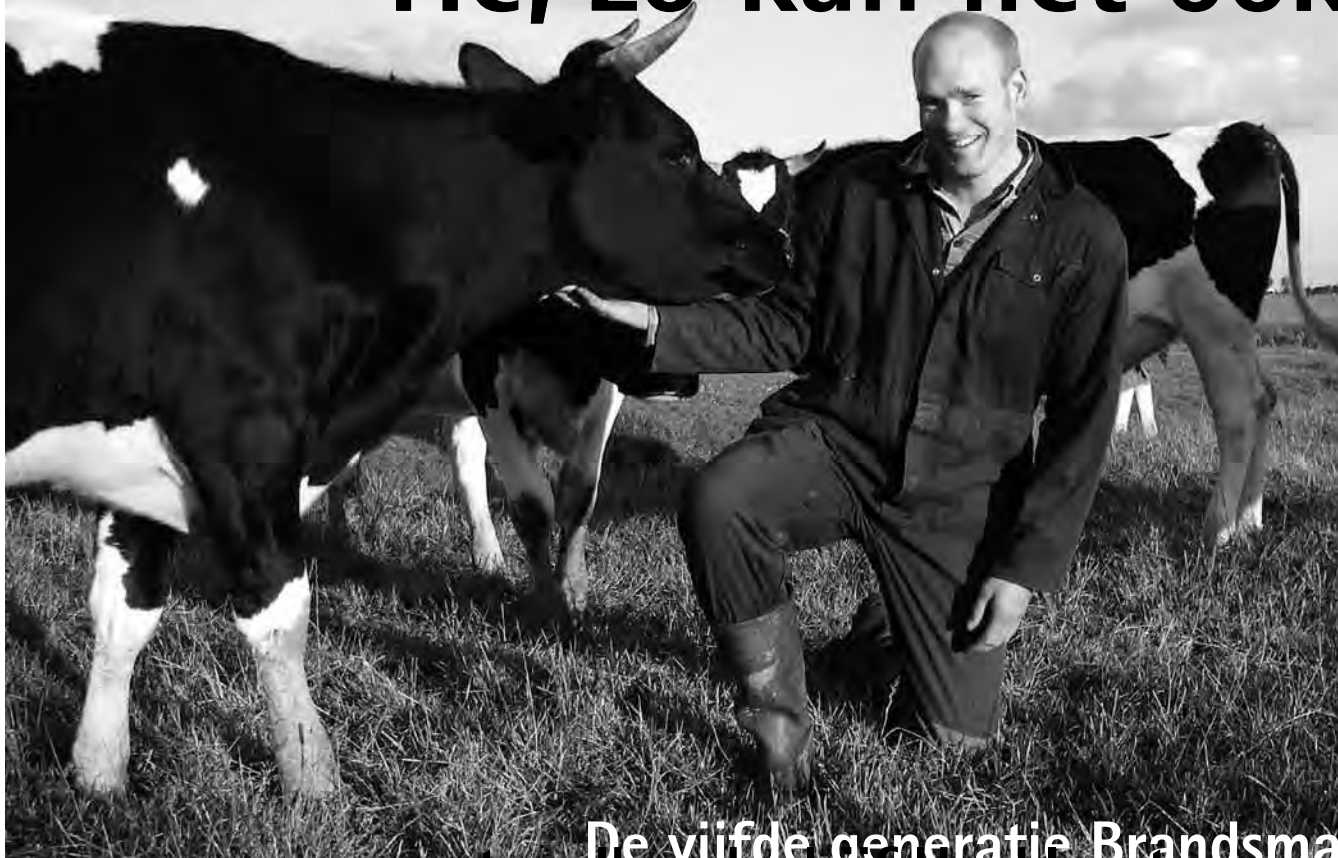

'He, zo kan het ook'

De vijfde generatie Brandsma neemt melkveebedrijf Ugoklooster over

Henk Brandsma, bekend als fotomodel op de pakken volle melk van Zuiver Zuivel (zie achterpagina), werkte in de jaren 70 in Kenia als landbouwvoorlichter. Totdat hij een brief kreeg van zijn vader: zijn jongere broer zou het veebedrijf toch niet overnemen. Of Henk nog interesse had? En zo keerde Henk met zijn gezin terug naar Friesland. Nu, 25 jaar later, loopt de vijfde generatie Brandsma zich warm om het bedrijf over te nemen. Deel 4* in de serie over bedrijfsovername. *Tekst: Jozien Vos | Foto's: Hedwig Brandsma*

De hoge Friese stolpboerderij van Ugoklooster ligt, omgeven door bomen, in een weids open landschap. Aan de westkant grenzen de weilanden aan de nieuwbouwwijk van Bolsward. Nu vliegen er zwarte kraaien in de eindeloze grijstonen van de winter, in het voorjaar zullen de grutto's weer opvliegen als een roze oplichtende wolk. Bij de ingang van het sobere, opgeruimde erf van de boerderij staat een kunstkoe, die het landschap in zich draagt, de hemel en de aarde met de horizon op haar flanken geschilderd.

Ugoklooster is het melkveebedrijf van Henk en Lamkje Brandsma. Hun kinderen Wytze (29) en Hedwig (27) zijn er actief bij betrokken. Lamkje werkt ook buiten de deur, bij een zorginstelling voor autisten in Sneek. Dochter Hedwig heeft nog geen besluit genomen over bedrijfsopvolging. Ze verwacht dit jaar haar studie af te ronden in Wageningen, de Master-opleiding Organic Agriculture. Wytze werkt vanaf de zomer van 2008 bij LaMi in Utrecht, een organisatie die vernieuwende landbouwprojecten realiseert. Maar de laatste dag van de week is hij altijd op Ugoklooster te vinden. Met één been staat hij al in het bedrijf: er ligt een concept-overeenkomst voor de vorming van een VOF. "De puntjes moeten vanmiddag maar even op de i," zegt Henk tegen zijn zoon. Wytze haalt eerst zijn dikke sokken op voordat het gesprek zich vervolgt onder het hoge dak van de oude stolp, in de kamer die dienst doet als kantoor. Aan de muur hangt niet een grote kaart van Friesland, maar wel één van Afrika. De Brandsma's hebben er hun hart verloren. "Als je daar een keer geweest bent, ..." zeggen ze. Maar nu boeren ze in Friesland, al droomt Wytze nog altijd over Afrika: "Maar boeren verliezen daar nu geld. Het moet hier gebeuren."

Geschiedenis

Henk vertrok met zijn Lamkje in 1977 als landbouwvoorlichter naar Kenia in Afrika. Hij zou helemaal geen boer worden; het leek erop dat zijn jongste broer zijn vader zou opvolgen. Maar toen kwam die brief van zijn vader: 'Wij willen ophouden, heb jij nog belangstelling om boer te worden?' Moesten wij die stap zetten of niet, vroegen Henk en Lamkje zich af. En Wytze herinnert zich nog dat hij als vierjarige wegliep, toen hij zag dat alles ingepakt werd. Zijn zusje Hedwig was nog een peuter.

Na zeven jaar onder de Afrikaanse zon keerden ze terug naar Fries-

'Wij denken dat we beter tussen de koeien kunnen lopen; dat we daar meer mee verdienen dan op een mooie John Deere tractor rond te rijden'

land, hoewel de rentmeester zich tegen de overname verzette. Hij wilde het bedrijf vrij van pacht verkopen en voerde bij de rechter aan dat ze niet genoeg verstand hadden van boeren in Nederland. "De eerste snee na terugkomst leverde de slechtste kuilbulten op die we ooit hebben gehad," vertelt Henk lachend. "En het boeren betekende ook volop lichamelijk werk. In die zomer dacht ik wel eens: is dit het nu? Tjonge nog aan toe, wij molken nog op de Friese stal, bijna 40 koeien. Per koe ging je met melken drie keer door de knieën." Die winter werden ze ergens uitgenodigd om over Kenia te vertellen. "Toen wist ik wat heimwee was," zegt Henk.

Maar de rechter besliste positief en ze bleven boeren. Ze werkten aan een verdere ontwikkeling van Ugoklooster, het bedrijf waar Henk's aan lager wal geraakte overgrootvader in 1887 als pachter begon en waar hij ook weer op de wal is geklauterd. De naam van het bedrijf verwijst naar het klooster dat enkele eeuwen terug in de buurt van de boerderij heeft gestaan.

Vanaf 1988 boeren ze biologisch-dynamisch. Proserpina besloot toen dat er melk bij kon en Henk en Lamkje grepen graag de kans om in te stappen. In Kenia hadden ze al gezien dat boeren met kunstmest afhankelijk maakt. Bovendien zagen ze dat de koffieplanten op een biologisch bedrijf er aanmerkelijk beter voorstonden. Deze wijze van boeren werd een nieuw avontuur. In het zelfde jaar bouwden ze de ligboxenstal, vanwege arbeidsgemak.

Dankzij een herverkaveling ligt inmiddels al het land rondom de boerderij, die in het begin van de jaren 90 in eigendom kwam. Tijdens

zware stormen was de hele achterkant van de stolpboerderij eruit gewaaid. Toen bood de eigenaar hun het bedrijf en de grond aan. "Die aankoop is een goede zet geweest", vertelt Henk. "Ze hebben 't ons gegund. Het is in verpachte staat verkocht. Nu exploderen de pacht-prijzen, omdat de grondprijzen speculatief omhoog zijn gegaan. De minister heeft toegestemd de pacht-prijzen te verhogen en daarmee laat ze de boeren in de kou staan." Ze konden nog 10 hectare bijkopen, zodat het bedrijf groeide van 36 naar 46 hectare. Daarnaast huren ze nog 12 hectare een stukje verderop. De veestapel is uitgebreid door eigen opfok. Sinds 2007 heeft een melkrobot het melken van de ruim 50 koeien overgenomen. En afgelopen zomer is de oude stal uitgebreid met een nieuw gedeelte, een open serre-stal. Van buitenaf ziet dit opvallend hoge en nieuwe deel er niet zo behaaglijk uit. Het is weliswaar omgeven door windbrekend gaas, maar het lijkt toch bar koud om daarin koe te zijn in de gure decembermaand. Maar binnen blijkt de stal een organisme met een eigen warmte, herkauw-rust en lichtkwaliteit. De koeien bevinden zich voornamelijk in het open, lichte deel. Het oude deel, waarin ze voor de uitbreiding vertoefden, steekt er wat grauw bij af. "De extra ruimte doet de koeien met horens goed," vertelt Wytze.

De opvolging

Henk vertelt over zijn 'boer-zijn'. "Het is een levenswijze geworden. Ik zou niet anders meer willen, niet meer onder een baas kunnen werken. De vrijheid en onafhankelijkheid, zelf je dag in kunnen de-

len. Ik heb de luxe om niemand te hoeven 'pleasen.'" Maar het moment dat Henk het bedrijf gaat overdragen komt dichterbij.

Wat maakt Wytze tot de geschikte opvolger?

"Er zit zoveel boerenbloed en kennis en kunde en aardigheid in hem. En bovendien iets wat wij ook zelf hebben, 'vrijbuitigheid'. Hij loopt een rondje als hij thuis komt en kijkt hoe de koeien erbij liggen. Als ik weg ben en hij neemt waar, dan gaat dat vlekkeloos. En soms heeft hij oplossingen die me verrassen. Hé, zo kan het ook, ... Bijvoorbeeld in het voorjaar zegt hij: 'Zou je nog niet gaan maaien?' Maar ik vind het land nog te nat. 'Als je maait droogt het toch ook wel sneller op,' meent Wytze. Dan hebben we het erover en komen tot een besluit."

En waarom is dit voor Wytze 'het' bedrijf?

"Dat is een gevoel," zegt Wytze. "Ik kan me hier goed in vinden en we maken een ontwikkeling door. We hebben hier net die nieuwe stal gebouwd. Maar voordat ik erin stapte wilde ik wel eerst studeren (Rurale Ontwikkeling in Wageningen) en iets van de wereld zien. Ik heb een wereldreis door Afrika en Zuid-Amerika gemaakt. Nu werk ik bij LaMi, een intermediair tussen provincie Utrecht en boeren, gericht op landbouw en milieu. In Afrika is de manier van leven vrijer en op-rechter. Ze genieten daar van dag tot dag en dat ondanks de armoede. Mijn ouders hebben me de vrijheid gegeven om verder rond te kijken. Vroeger was ik onrustiger. Nu waardeer ik het leven hier meer. Hier geniet ik ook, het zicht, de koeien."

Welke rechtsvorm kiezen jullie?

"Lamkje en ik hadden al enkele jaren een maatschap," zegt Henk. "Er ligt nu een ontwerpcontract voor ons drieën. We moeten alleen de puntjes nog op de i zetten. Het wordt een VOF, een vennootschap onder firma. Als je met drie maten bent kan het nu namelijk niet anders dan een VOF worden. Er wordt onderscheid gemaakt tussen economische en juridische overgang van bedrijfsmiddelen. Bij ons wordt het bedrijf gezamenlijk voortgezet, zonder juridische overgang van het onroerend goed. Dat betekent dat het eigendom voorlopig op onze naam blijft staan. Het financiële resultaat van het bedrijf telt. Dus de bedragen die overgaan worden in een later stadium bepaald en geregeld. De vraag zou kunnen zijn aan wie dan de stille reserves toevallen. Vooral nog is dat aan Lamkje en mij. Maar het zou ook kunnen dat een gedeelte van de stille reserves niet in rekening wordt gebracht, zodat ze aan Wytze toevallen. We zijn al een aantal jaren bezig om Hedwig en Wytze te laten delen in het bedrijf. Dat doen we door tegoed-schrijvingen. Ze krijgen per jaar een x-bedrag – deels de maximale belastingvrije schenking, deels beloning voor werk en waar-

neming – maar dat krijgen ze niet uitbetaald. Het komt in de boeken als een tegoed-schrijving. Zo wordt het bedrijf geleidelijk van hen en moet het straks niet in een keer over. Als Hedwig straks deel wil nemen in het bedrijf komen we weer in een heel andere situatie. Eerst maar eens afstuderen." (Het belastingvrije bedrag is 5000 euro per kind per jaar en eenmalig 24.000 euro per kind in de leeftijd van 18 tot 35 jaar (red.)) Ook Wytze vindt dat je alle opties goed moet bekijken: "Je moet een ontwerp maken, alle betrokkenen moeten het met elkaar eens zijn over wat ze willen. Daar moet je genoeg tijd voor nemen, het moet in elkaar passen. Daar kun je rustig een jaar voor nemen."

Een valkuil bij de overname is, dat je enorm veel overdrachtsbelasting moet betalen. Dat kun je met een VOF voor een groot deel voorkomen. Het bedrijf inclusief het vee gaat voor boekwaarde over als Henk en Lamkje uit het bedrijf stappen. Daarbij wordt een anti-speculatiebeding opgenomen: als Wytze het bedrijf binnen enkele jaren na de overname zou verkopen kan hij niet in zijn eentje de winst opstrijken. Maar voorlopig trekt de oudere generatie zich nog niet uit het bedrijf terug. Henk is nu 57 en is er nog niet aan toe. Wytze is 29 en is er ook nog niet aan toe.

Hoe zorg je dat er voldoende inkomen is tijdens de overname?

"Het bedrijf moet gezond zijn en zwarte cijfers schrijven. Je moet toekomst zien," vinden vader en zoon. "Misschien werk ik in het begin nog buitenshuis," zegt Wytze en Henk vult aan: "Als we hier beiden fulltime zouden zijn, dan is het armoedzaaijerij en loop je elkaar voor de voeten." Wytze: "We kunnen het niet verdienen met eigen mechanisatie, dus dat huren we in. Zelfs gieren of uitrijden van de mest kun je beter uitbesteden. Dit hangt samen met de schaal waarop we werken, op een gegeven moment is er een omslagpunt. We kiezen voor een eenmansbedrijf." Henk: "Wij denken dat we beter tussen de koeien kunnen lopen; dat we daar meer mee verdienen dan op een mooie John Deere tractor rond te rijden."

Wat draag je eigenlijk over als je een bedrijf overdraagt? Hoe zouden jullie je bedrijf karakteriseren?

Het blijft voor het eerst even stil ... Dan zegt Henk: "Ik denk dat ik een manier van leven overdraag." Wytze reageert: "Heb je dat al niet overgedragen?" Ze lachen. "De koeien en de activiteiten daaromheen vormen de kern van het bedrijf. Wij hebben een Afrika-tic. We zijn kostenbewust. Wij hebben veel beheersgras en de zaakjes goed op orde. We hebben de melkrobot, dat geeft arbeidsverlichting. We hoeven niet twee maal per dag achter die koeien aan. Ze gaan er zelf naartoe omdat de liefde door de maag gaat en ze daar lekkere brokjes krijgen. Koeien gaan meer hun eigenwijze gang. En als boer word je veel meer controleur en observator." Wytze voelt daardoor meer vrijheid om te kiezen wat hij doet. Hij kiest ook bewust voor het dynamische aspect. Kenmerkend voor hem zijn de hoorns van de koeien. "Dat vind ik zo mooi. En het zoeken naar evenwicht en de kringloop op het bedrijf." Henk: "We zijn zakelijk boer, maar verzetten ons ook al 20 jaar tegen de oormerken. Door onze 'hardkopperij' houden we vol. Als je toegeeft dan zijn al die jaren verzet weggegooid. Maar we worden wel met twintig procent gekort op onze toeslagrechten (een premie die alle melkveehouders in de EU krijgen als compensatie voor de gedaalde melkprijs). Hoe ver moet je gaan? Moet je je overtuiging laten varen voor geld? Bedrijf noch gezin mag er aan ten gronde gaan."

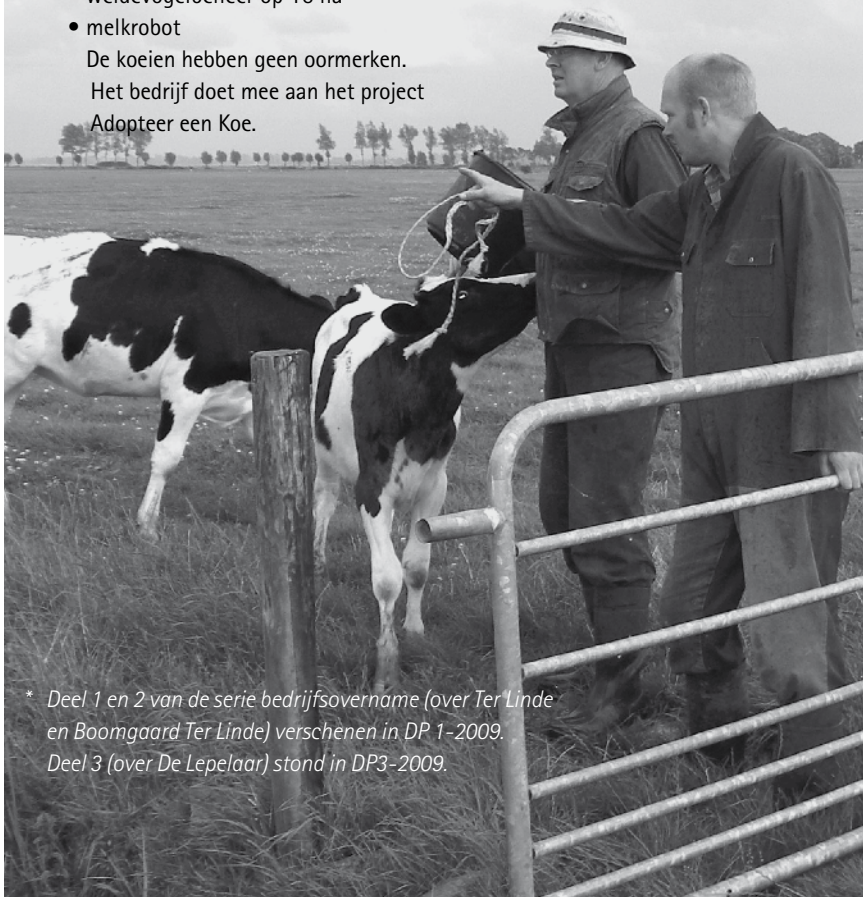
Bedrijfsgegevens:

Melkveebedrijf Ugoklooster
 Familie Brandsma
 Ugoklooster 1
 8701 PS Bolsward
 T 0515-572914
 henkbrandsma@hotmail.com

- 55 koeien
- 20 kalveren (jonger dan 1 jaar)
- 25 pinken of in het Fries 'hokkelingen' (tussen 1 en 2 jaar)
- 25 schapen
- 58 hectare (46 ha in eigendom, 12 ha in pacht)
- weidevogelbeheer op 16 ha
- melkrobot

De koeien hebben geen oormerken.

Het bedrijf doet mee aan het project
 Adopteer een Koe.

* Deel 1 en 2 van de serie *bedrijfsovername (over Ter Linde en Boomgaard Ter Linde)* verschenen in DP 1-2009.
 Deel 3 (over De Lepelaar) stond in DP3-2009.